פנינֵי מאיר

דרוש ומוסר על פרשת השבוע שנאמר ב'עונג שבת'

מפי הגאון רבי **מאיר סנדר** שליט"א - מו"צ בירושת"ו, מזה"ס 'דברי מאיר'

פרשת שלח תשפ"ו (314)

כתוב בפסוק (י"ג, כ): "שלח לך אנשים ויתרו וכו' – **והנה** עניין זה של המרגלים הוא עניין שהוציאו דיבה על הארץ, כמובא בהמשך הפרשה, וראוים מכאן כמה הארץ היא קדושה ואין להלעיז עליה, **אתמול היה כאן בישיבה סיום של ר' שמואל סגל זר' ישראל קרייזלר שיחי' על ירושלמי שביעית וזכיתי להשתתף שם והיות וזה עוסק בעניין שביעית שהיא בבחינת: "מצוות התלויות בארץ" לפי שנוהגת בא"י והיא חלק מקדושת הארץ הנ"ל דיבר מורנו רה"י הגאון ר' בנימין דריפוס שליט"א על עניין זה ושאל:** מדוע כלאיים נקראת "מצוה התלויה בארץ" והלוא יש גם כלאי שור וחמור, וכן כלאי בגדים וכדו'? **והכאתי את דברי רבינו הרמב"ן זיע"א (כי תצא) שכותב** שכלאי שור וחמור המובאים יחד עם כלאי הארץ הוא משום שהדרך הוא להרוש את הארץ עם שור וחמור וממילא זה גם קשור לארץ, **אמנם עדיין קשה:** הרי זה נוהג גם בחו"ל? ועוד: מה עם כלאי בגדים? **והכאתי מה שהביא במרדכי [לרבינו הקדוש ר' מרדכי בן הלל הי"ד מהראשונים – עירובין דף י"א – אות תקכ"ח ד"ה "צורת" בסופו] שמביא מעשה בנכדי רש"י האחים הקדושים רשב"ם ור"ת זיע"א וז"ל:** "עוד רצה רשב"ם לעשות אחרת כי שפל עינים היה ורצה לעלות בקרון אשר סוס ופרד מושכין בו ולא הרגיש איתרחיש ליה ניסא נזדמן אהוי ר"ת שם א"ל אל תהי צדיק הרבה שא מרום עיניך והנה סוס ופרד לקראתך **ואמרינן בתוספתא פ"ד דמסכת כלאים** לא יקשור סוס לפרד ופרד לחמור ונמנע ולא עלה", עיי"ש, והזינן שנוהג כלאיים גם בחו"ל.

עוד כתוב בפסוק (י"ג, ט"ז): "ויקרא משה להושע בן נון יהושע" – **וכתב התרגום יונתן:** "כד חמא ענותנותיה דיהושע" והיינו שראה משה שהוא עניו קרא לו כן, **והראה לי אתמול החברותא היקר הבה"ח אליסף מרדכי שיחי' מה שכתב על זה רבינו ר' חיים מוואלזין זיע"א בספרו "רוח חיים" למסכת אבות (פ"א, מ"א):** "משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע", **עפ"י הגמרא ערכין (ט"ז):** שהרוצה להינצל מלשון הרע יעסוק בתורה, או יהיה עניו, ואומר ר' חיים שהייב להיות בו שניהם היינו שגם ילמד וגם יהיה עניו וכך ינצל מלשון הרע, והנה, המרגלים עיקר חטאם הוא לשון הרע, ויהושע היה עוסק בתורה, וכשראה שהוא גם עניו בירכו והחליף שמו ביודעו שע"י שני אלו התורה והענווה הוא ינצל מחטאם, וכנ"ל, (**ועי' בגמרא ערכין (ט"ז). על המרגלים, ואכמ"ל), ויש להוסיף על דבריו מה שביארו במשנה הנ"ל בדרך דרוש:** "משה קיבל תורה מסיני" = היינו מהענווה של הר סיני, שהרי ענווה היא תנאי בתורה, והר סיני היה עניו **וכמו שאמרו חז"ל** שלכן נתן עליו ה' את התורה, ומשה למד ממנו את הענווה, והעבירה ליהושע, **וכדאיתא בגמרא סוטה (כ"א):** "אין דברי תורה מתקיימין אלא במי משמים עצמו כמי שאינו **שנאמר (איוב – כ"ח)** והחכמה מאין תמצא", והבן.

עוד כתוב בפסוק (י"ג, כ"ח): "וגם ילדי הענק ראינו שם" – **ואמר לי הלילה מורנו הגאון ר' שמואל הלוי רוטמן שליט"א שבזוהר הקדוש בפרשתן מובא שהענקים האלו שהיו נקראים רפאים** היו מגיעים לגיל מאוד מופלג וכבר לא היה להם חפץ בחייהם, והיה חצי גופם מת, והיו אוכלים עשב מסוים ומתים, **ורב יצחק אמר שם בזוהר** שהיו נופלים לתוך הים ומתים, והעניין הוא שהם היו חצי מלאכים וחצי בני אדם, וחלק האדם היה מת, עיי"ש, **ויש להוסיף לזה דבר נפלא שראיתי פעם בחידושי אגדה לרבינו המהרש"א זיע"א (ברכות מ"ז.) על דברי הגמרא (שם)** שיש להאריך באמן ומי שמאריך מאריכים ימיו, ולא יאריך יותר מידי, **וביאר רבינו זיע"א** שגם אריכות ימים יותר מידי אינה טובה, **שנאמר (קהלת):** "ימים אשר אין בהם חפץ", והבן.

עוד כתוב בפסוק (י"ג, ל"ב): "ארץ אכלת יושביה היא וכו' – **ושמעתי בזה לבאר:** באמת הם צדקו **וכמו שאמרו חז"ל** שהיה באותו יום שהם באו לוויות והם חשבו שכולם מתים, אבל הם היו צריכים לדעת **שבאמת בלי זכות התורה אין לנו קיום בארץ ישראל, וכמו שרואים גם כיום!** אמנם כשהיו נכנסים ישראל לתוכה והיה להם את זכות התורה היו להם ניסים כל הזמן וכמו שאנחנו רואים כל הזמן גם כיום! **ויפה לציין לזה דברי רבינו הקדוש הרשב"ם זיע"א על הפסוק (דברים – י"א, י):** "כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה לא כארץ מצרים היא וכו' – **שארץ ישראל היא הארץ הטובה ביותר לשומרי מצוות והמסוכנת ביותר למי שאינו שומר המצוות! וכמו שרואים בחוש גם כיום כי רק התורה מגנה עלינו!** וזה ההסבר גם כאן!

עוד יש לציין בחטא המרגלים שכפי שרואים בפסוקים הוא נבע מדכדוך ועצבות ואילו היו שמחים לא היו מגיעים לידי כך, ולכן יש לנו תמיד לקיים את המצוות מתוך שמחה, וכן ללמוד מתוך שמחה, **וכמו שכתב בהקדמת הספר הקדוש "אגלי טל" להרה"ק מסוכטשוב זיע"א [שהייתי קודם אצל נכדו כ"ק האדמו"ר מסוכטשוב שליט"א בבית מדרשו כאן]** שהלומד תורה מתוך שמחה לא בלבד שלא מפסיד שכרו אלא שכרו גדול יותר, עיי"ש, וזה השמחה היהודית בכל מצווה שהיא תיקון חטא זה שאנחנו שמחים כאם בארץ ישראל ושמחים בשמחה של מצווה **(ועכשיו זה עונת השמחות, והייתי השבוע בחתונות ובשבע ברכות ועוד וברא"ש שמחת החתונה בחצר בויאן בראשות האדמו"ר שליט"א ועוד רבים וכן האדמו"ר מלימינוב שליט"א שהגיע באותו יום מארה"ב, וכן המחותן האדמו"ר מזוידיטשוב שליט"א משיקאגו שהגיע לא"י, וכן הייתי בשמחת השבע ברכות בזוועהיל כאן בירושלים,** וכשרואים שמחה של יהודים במצוות וכאן בא"י רואים שאילו היו המרגלים מסתכלים במבט של שמחה היה הכול אחרת!), **וזה התחדש לי היום בטבילה במקווה לכבוד שבת קודש.**

כהשלמה לעניין זה של זכות התורה והשמירה על הארץ נוסיף מה שסיפר לי ביציאתי היום מן המקווה הגאון ר' יוסף קרויזר שליט"א שהוא מרביץ תורה שנים רבות בישיבה בבית שמש ובנו של הגאון ר' זונדל קרויזר זצוק"ל בעל "אור החמה": ידוע שכעת לומדים בדף היומי מסכת חולין וידוע מה שכתבו בספרים שנהגו לפני שלומדים מסכת חולין להתענות או לטבול במקווה וכדו' והטעם לזה כי כתוב שם על שחיטות וטריפות וכדו', (ואמר לי ידידי הגאון ר' אליהו מאיר שליט"א בחזרתי עמו מציון דוד המלך ע"ה ומ"הכותל המערבי" מוצ"ש שלח תשפ"ו ששמע שזה מי שלומד כך באופן פרטי, אך מי שלומד כסדר דף היומי לית לן בה), וסיפרו ב"דרשו" שהיה יהודי אחד מבוגר שהתחיל ללמוד מסכת חולין בשנת תשפ"ד (לעצמו, לא לפי הדף היומי) ולא התענה ולא טבל במקווה אלא ביקש מבניו שביום שהיה אז מלחמה בעזה יביאו לו את התמונה של הרשע הגדול ביותר שיש בעזה, והביאו לו והוא הניח את התמונה בסוף הגמרא חולין שלו, והנה, כשסיים ללמוד חולין באותו היום מת **הצורר יחיא סינואר ימ"ש** והתברר שהוא היה הרשע מהתמונה! ורואים שהתורה שלומדים היהודים היא זאת שמגינה ושומרת עלינו, וזה כהשלמה להנ"ל.

עוד יש להוסיף מה שאמר לי הלילה מורנו הגאון ר' שמואל הלוי רוטמן שליט"א על מה שכתב השו"ע (סי' תק"פ) שביום י"ז אלול הוא יום של תענית צדיקים כיון שבו ביום מתו המרגלים, **וזה תמוה:** וכי המרגלים היו כ"כ צדיקים? **והתשובה היא:** הם היו הגדולים שבשבט שלהם והיו צדיקים בתחילתן וכן עשו תשובה לאחר מכן, ולכן יום פטירתם הוא יום תענית צדיקים, **וכמו שכתב רש"י עה"פ (בתחילת הפרשה):** "כולם אנשים" – "באותה שעה כשרים היו", והפשט הוא שהם חלו והיו בחולי עד י"ז אלול ואז מתו, וראוים מכאן גודל מעלתם למרות שחטאו.

עוד כתוב בפסוק (י"ד, ט): "כי לחמנו הם וכו' – **ופרש"י:** "נאכלם כלחם", **וכן ב"שפתי חכמים" פירש** שנאכל אותם כלחם, ולא ברור הענייַן, **ושמעתי הלילה ממורנו הגאון ר' שמואל הלוי רוטמן שליט"א עפ"י מה מובא בספרים** שיש חמשה דרגות בבריאה והם זה מעל זה, והם: דומם, צומח, חי, מדבר, ישראל, והדומם משמש את הצומח, וכגון שהאדמה מגדלת את הזרעים, והחי אוכל מהם, והאדם אוכל את החי, וישראל גדול מהם, (**ולכן אמרו חז"ל (עי' פסחים מ"ט: ועוד):** "עם הארץ אסור באכילת בשר" כיון שהוא באותו דרגה של הבהמה, ר"ל, והבן), ועל זה רמז הכתוב ורש"י: "נאכלם כלחם" היינו שאין להם זכותך שהרי אנחנו בדרגת ישראל שמעליהם! והבן.

עוד כתוב בפסוק (ט"ו, ל"ב): "וימצאו איש מקשש עצים ביום השבת וכו' – **והראה לי הלילה ידידי הרב משה בולבין שיחי' מה שכתב בזה רבינו ה"בן איש חי" זיע"א בספרו "בן יהוידע" (שבת ק"י:) על מה שסיפרו לנו חז"ל (שם ובירושלמי שבת סוף פט"ז) שחסיד אחד** ראה בשבת שהשדה שלו נפרצה והשב עליה לגדרה, ואח"כ הרהר לעצמו שהיות והרהר על זה בשבת אף על פי שמעיקר הדין מותר להרהר אינו רוצה לגודרה בחול, וזכה שצמח שם צלף, **וביאר עפ"י דברי הגמרא שבת (צ"ז):** "**שר' עקיבא סבר** שהמקושש היה צלפחד, עיי"ש, **וכתב רבינו האריז"ל זיע"א שהחסיד הזה הוא ר' יהודה בר אילעי** שהיה מנשמת המקושש שהוא צלפחד, ולכן נזהר כל כך בשמירת השבת (והסיפור הוא גם בחצר שהיה בה עצים – והמקושש קושש עצים!) ולכן גדל לו צלף שהוא לשון: "צלף – חד" והיינו צלפחד! **ועל זה רמזו דברי הגמרא שבת (כ"ה) ועוד: שר' יהודה בר אילעי** היה רוחץ בעריבה בחמין לכבוד שבת ולובש סדינים המצויצים, והיינו ציצית הסמוכה לפרשת המקושש, **וכמו שכתבו ה"דעת זקנים מבעלי התוס'" וה"חזקוני" (שם)** שהם סמוכים ללמד שאילו היה המקושש לובש ציצית היה נזכר במצוות ולא מגיע לידי חטא, ואת זה תיקן ר' יהודה, והבן.

ויש לנו להיזהר מאוד שלא לדבר בשעת חזרת הש"ץ – וכמו שכתב השו"ע (סי' קכ"ד ס"ז): "אין לשוח שיחת חולין בשעה שש"ץ חוזר התפילה ואם שח הוא חוטא וגדול עונו מנשוא וגוערין בו".

כתב בספר "פלא יועץ" (ערך דיבור): "**וכתבו משם ר' ישראל בעש"ט שהמדבר בשבח הצדיקים חשוב כאילו עוסק במעשה מרכבה" – וכ"כ מרן ה"חתם סופר" זיע"א בתשובה:**

מסופר (עפ"י גיליון "פניני עין חמד") על הרה"ק ר' יוסף מאיר רובין מקרעסטיר זיע"א הי"ד [חתנו של הרה"ק ר' אברהם זיע"א (שהיה רבי במשך 22 חדשים בלבד ונפטר בשנת תרפ"ז), שהיה בנו יחידו של הרה"ק ר' ישעיה ב"ר משה זיע"א (נפטר ג' אייר תרפ"ה), הוא היה מתמיד עצום וצדיק והמשיך במנהג הכנסת אורחים של זקנו, נחרג על קידוש ה' באושוויץ ביום ט"ו סיון תש"ד בגיל 46] שהגיע אליו יהודי שבתו הייתה חולה ל"ע והרופאים התייאשו ממנה, והוא הגיע מאוחר בלילה והרבי עסק אז בלימוד מסכת זבחים, והצדיק אמר לו: "מדוע אתה מגיע כ"כ מאוחר"? והוא סיפר לו מעניין בתו שחולה מאוד ל"ע, והרבי אמר לו: "היות והגבאי לא נמצא תכתוב אתה את הקוויטל"! והוא כתב, והרבי חלך חלוך ושוב והביט בפיתקא ולפתע נגער ואמר: "היא לא חולה בדלקת הזאת! ואיני מבין איך הרופאים יכולים לטעות בכזה דבר"! האיש חזר לביתו, וכשהגיע לבית הרפואה ראה שכולם עייפים והבת ישבת על המיטה, וסיפרו לו שהם לא עצמו עין כל הלילה כי הם היו עסוקים להחליף לבת כל הזמן את הבגדים שהזיעה והחום מראה על רפואה [ראה בגמרא ברכות (ל"ד:) במעשה דר' חנינא בן דוסא: "חלצתו חמה"] וכיוון שזה היה באותה שעה שהרבי בירכה: אני רוצה להוסיף עוד מעשה נפלא שסיפר לי הלילה מורנו הגאון ר' שמואל הלוי רוטמן שליט"א שמרן הגרי"ז מבריסק זצוק"ל היה מנהגו שלא היה שומר אוכל למחר בגודל בטחונו, ובעת המלחמה הגיעה אליו יום אחד סעודה דשנה מאחד שהכין ברית ובסוף היא לא הייתה, והוא ציווה שיאכלו היום ולא ישמרו למחר, והנה, למחר היה ג"כ בנ"ל שהביאו לו סעודה שהתבטלה, אך בלי לחם, ושאל רבינו: "האם שמרתם לחם מאתמול"? והתוודו שהשאירו! ואמר שלכן היום הגיע הכול אך ללא לחם! (ועי' בספה"ק "נועם אלימלך" (בהר) על הפסוק: "כי תאמרו מה נאכל", ושם (פרשת בשלח) על הפסוק: "הנני ממטיר לכם וכו', ואכמ"ל), זכות הצדיקים יגן עלינו, אמן.

הוספה ממורנו הגאון ר' שמואל הלוי רוטמן שליט"א על הגיליון הקודם (313) שאמר לי בליל ש"ק שלח תשפ"ז: הדברים נפלאים ביותר! ובעניין המעשה ברבינו ר' חיים מוואלזין זצוק"ל והשעון – אני זוכר שזה מסופר על רבינו ר' ישראל מסלנט זצוק"ל (בספר "מאה שנה לר' ישראל מסלנט") שהתווכח עם רבינו הרש"ש זצוק"ל על ביטחון, שר' ישראל סבר שאם אדם בוטח בלב שלם זה יבוא! והרש"ש סבר שיש לעשות השתדלות, וזה מחלוקת עתיקה (וכתב על זה ב"לשם" בשער הדעה, ואכמ"ל) ואמר ר' ישראל: "אם אני יאמין כעת שיבוא אלי שעון מזהב הוא יבוא"! וכן היה, שהגיע חייל מהקרב והביא שעון מזהב, וכנ"ל.

הגיליון נודב ע"י ידידינו היקר ר' אברהם לוי שיחי' לע"נ אביו אסלן יהודה בן מלכה ואברהם ז"ל, אמו רג'ינה בת רוחמה ומנשה ע"ה, אחיו חיים, יצחק ומשה (מוי"ס) בני רג'ינה ז"ל, אחיותיו מלכה ואסתר בנות רג'ינה ע"ה, אחיינו הד"ר יונתן לוי ז"ל בן רות ורפאל שיחי', ת.נ.צ.ב.ה.

לתגובות ושאלות לאורנו שליט"א, ולהרשמה לרשימת התפוצה: divreymeir@gmail.com